

Весна Станковић Пејновић*

Институт за политичке студије, Београд

ГЛОБАЛНЕ ПРОМЕНЕ И ОДРЖИВ РАЗВОЈ

*Људска суптилност никада неће осмислити лепши
узум, једноставнији или директнији од природе, јер њој
ништа не недостаје и ништа није сувишно.*

Леонардо да Винчи

Сажетак

Нови милениј обележава прелаз из доба глобализације у доба глобалности. У таквом добу појединачне акције, локална трговина и национална политика имају глобални утицај. Да би одговориле изазовима животне средине и развоја, државе су, преко глобалних организација, одлучиле да успоставе ново глобално партнерство. Ово партнерство обавезује све државе на континуиран и конструктиван дијалог. Један од облика партнерства је одрживи развој усмерен према здравој економској политици и управљању, ефикасној и предвидљивој јавној управи и заштити животне средине у доношењу одлука и напредак ка демократској влади.

У раду се указује да се капацитет релевантних органа, организација и тела Уједињених нација, међународних и регионалних међувладиних тела, невладиних организација и локалних заједница треба повећати како би се остварили циљеви одрживог развоја, познати и као глобални циљеви јер њихово постизање подразумева глобалне промене са партнерством влада, приватног сектора, цивилног друштва и грађана како би се будућим генерацијама обезбедило боље животно окружење.

---

* vesna.stankovic.pejnovic@gmail.com

Кључне речи: глобализација, одрживи развој, УН, глобално партнерство, глобалне промене.

УВОД

Почетак новог миленијума је обележен изванредном економском продуктивношћу и алармантним падом одрживости екосистема. Налазимо се у времену напретка у свемирској технологији, глобалној телекомуникацијској мрежи, медицини, (креирање људског генома и истраживања матичних ћелија и нанотехнологије). Ипак, наш модерни начин живота ослања се на здравље екосистема који прелази своје границе своје одрживости. Утицај људских активности огледа се у проблемима у распону од глобалних климатских промена до потпуног нестајања неких врста. Трендови који доприносе томе су „пораст становништва, глобално загревање, пад нивоа воде, смањивање приноса по човеку, урушавање рибарства, смањивању шума и губитку биљних и животињских врста.“¹

Због недостатка политичке воље напредак у овим областима је спор. Одржив развој има оптималан положај да пружи контекст за дијалог и делује као катализатор деловања. Одрживост пружа заједнички језик који повезује темељна питања са којима се суочава наша цивилизација. Као принцип организовања, одрживост одражава темељне односе који су у темељу еколошких, економских и друштвених проблема, нудећи могућност успоставе нових вредности у главни ток друштвених промена од којих неке обликују наш нови однос према свету. Однос природе и човека је центар одрживости. Откад је наш утицај на природни свет раширен и често штетан, јављају се могућности нових перспектива човековог положаја у природи. У овом тренутку могућности за промену и стварање новог поретка су неограничени. (Schwab, Malleret 2020, 4) па се истиче потреба за стварањем нових друштвених односа или трансформисање постојећег поретка у нови облик светског поретка. Светски поредак Кисинџер (Kissinger 2015, 6) види као „концепт регије или цивилизације о природи

---

1 Worldwatch Institute. State of the World 2000. W.W. Norton and Company, 2000, p. 5.

праведног аранжмана и прерасподели моћи која је примењива на цео свет. Сваки успешан светски поредак се темељи на „балансу између легитимитета и моћи“; легитимитет као „сет опште прихваћених правила која дефинишу лимите прихватљивог деловања“. (Станковић Пејновић 2020, 450). Друштва могу бити спремна да постану или егалитарнија или ауторитарнија, или усмерена ка већој солидарности или све већој индивидуализацији, фаворизујући интересе неколицине или многих. Нова „већа“ влада је већ постоји са знатно повећаном и непосредном владином контролом економије. (Schwab, Malleret 2020, 67)

Национални обавештајни савет, као центар за средњорочно и дугорочно стратешко размишљање у оквиру Обавештајне заједнице Сједињених Држава још је 2012. године у својој анализи предвиђао да неће постојати никаква хегемонистичка моћ. Моћ ће се пребацити на мреже и коалиције у мултиполарном свету. Вођени новим технологијама, недржавни актери преузимају водећу улогу у суочавању са глобалним изазовима.² Моћ ће се преусмерити ка вишезначним и аморфним мрежама које ће утицати на државно и глобално деловање. Радом се указује на трансформацију глобалног друштва у којој је пројекат одрживог развоја један од важних одговора на будућност света.

ГЛОБАЛНОСТ И ГЛОБАЛНА УПРАВА

Поједини аутори наглашавају да прелазимо из доба глобализације у доба глобалности у коме деловање појединца, корпорација и националних политика имају глобални утицај. (Carver, Bartelso 2011) Промењене околности показују да данас нису државе најважнији фактори, какво је традиционално схватање, већ се јављају и други „наднационални“ фактори. (Станковић Пејновић 2014, 114).

Због тога је питање како је могуће заштитити демократске вредности и праксе у глобалном контексту који карактерише радикална разноликост? Постојећа решење овог проблема се нуде од анационалних

2 Global Trends 2030, Alternative Worlds a publication of the National Intelligence Council, 2012 https://www.dni.gov/files/documents/GlobalTrends_2030.pdf, II

политичких заједница минимизирањем страних утицаја, до институционализације демократије на глобалном нивоу повећањем транспарентности и одговорности институција за глобално управљање. Савремено глобално друштво није могуће описати као политичку заједницу у препознатљивом модерном смислу овог термина. Не постоји заједнички културни идентитет и заједничко историјско памћење које би подржавало глобалну заједницу и нема универзалног споразума о основним вредностима и неколико заједничких интереса који би могли бити темељ глобалној заједници. (Carver, Bartelson 2011) Глобализација и технолошки напредак су толико напредовали током последњих неколико деценија да неки од аутора говоре о хиперповезаности света. (Klaus, Malleret 2020) Таквом стању света је потребно глобално управљање које се дефинише као процес сарадње између транснационалних актера како би се пронашли одговори на глобалне проблеме. Такво управљање обухвата свеукупност институција, политика, норми, процедура и иницијатива путем којих националне државе покушавају да одговоре на транснационалне изазове. Да би се такав циљ остварио потребна је сарадња националних влада и закона који доносе у циљу подржавања таквих настојања. Националне државе су предуслов глобалне управе, због чега УН сматра да се „ефикасно глобално управљање може постићи само ефикасном међународном сарадњом.“³

Према Фукујама „опште институционално пропадање“ појачава проблем света лишеног глобалне управе и покреће зачарани круг у којем националне државе нису у могућности решити главне изазове са којима су суочене што доводи до неповерења јавности у државу, чиме држава губи ауторитет и ресурсе као резултат немогућност или неспремности да се баве питањима глобалног управљања. (Fukuyama 2014)

Како су глобализација и технолошки напредак у великој мери напредовали током последњих неколико деценија, може се тврдити да је свет сада хиперповезан иако је у

---

3 United Nations, Department of Economic and Social Affairs (DESA), Committee for Development Policy, “Global governance and global rules for development in the post-2015 era”, Policy Note, 2014, https://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_publications/2014_cdpolicynote.pdf .

његовој сложености нелинеарност кључна карактеристика јер промена само једне компоненте система може довести до изненађујућег и несразмерног ефекта у неком другом подручју. (Malleret 2012, 20)

Према Швабу (Schwab), председнику Светског економског форума, могућности за промену и стварање новог поретка су неограничени. Друштва могу бити спремна да постану или егалитарнија или ауторитарнија, или усмерена ка већој солидарности или све већој индивидуализацији, фаворизујући интересе неколицине. Према његовом мишљењу, сада је време да се искористи ова неவிђена прилика и поново осмислимо наш свет, у тежњи да га учинимо бољим и отпорнијим на кризе. (Schwab, Malleret 2020, 7)

Како су глобализација и технолошки напредак у великој мери напредовали током последњих неколико деценија, може се тврдити да је свет сада хиперповезан иако је у његовој сложености нелинеарност кључна карактеристика јер промена само једне компоненте система може довести до изненађујућег и несразмерног ефекта негде другде. Хиперповезаност света показује и пројекат Визија 2030 који се залаже за обједињено партнерство помоћу кога би се, уз помоћ технологије, постигли глобални циљеви. У том пројекту се истиче да је потребно променити приоритете на нивоу система и превазилажење значајних изазова ако се желе остварити глобални циљеви у наредним деценијама. Потребно је прихвати иновације, не само у развоју нових технологија, већ и у самом деловању кроз нове пословне моделе (платформе и екосистеме, дигитална добра), јавно приватну сарадњу и подстицаје да се обезбеди примена решења за решавање наших највећих друштвених и еколошких проблема. Нова платформа Визија 2030 је глобални покретач мреже корисника технолошких решења за одрживи развој, са унапређењем напора, изградње партнерства како би се брзо пронашла нова технолошка решења за глобалне циљеве. Светски економски форум у јануару 2020. је оформио новоформирану интеграцију која спаја Иницијативу за партнерство и Визију 2030 покренуту у децембру 2017. са иницијативом Фронтнер 2030. Ова платформа има три главна циља: помоћ земљама да идентификују и примене технологије које се баве њиховим

специфичним приоритетима имплементације одрживог развоја; улагања у напредне технолошке иновације; откривање баријера за имплементацију решења. Из овог документа је видљиво истицање да смо сведоци неискориштене прилике кориштења нових технологија за убрзавање напретка према глобалним циљевима, и ширење и продубљивање тренутних деловања. Ова платформа обезбедиће средишњу тачку за мобилизацију више усклађених и кооперативних напора за примену напредних технологија у остваривању глобалних циљева УН-а, према плану високог нивоа о дигиталној сарадњи за приступ више заинтересованих страна које окупљају технолошке компаније, владу, цивилно друштво и међународне лидере како би сарађивали на одговорној примени нових технологија у постизању позитивног утицаја. Због тога је потребно „кренути ка активном обликовању и стварању тржишта која пружају одржив и инклузиван раст, обезбеђујући партнерства са корпорацијама која су повезана са владиним фондовима усмерена на добробит јавности, а не на профит. (Schwab, Malleret 2020, 66-68) У постпандемијској ери потребно је преиспитати улогу владе јер је нужно да владе снажно потичу јавно-приватна партнерства како би се приватне компаније више укључиле у ублажавање глобалних ризика. (Исто, 65) Корпорације су постале моћније од влада са циљем да максимизирају богатство и да имају своју сопствену моћ. Корпоративни лидери искориставају људе, заједнице и природни свет као ресурсе који се користе и одбацују. Синдикати и заговорници заштите животне средине залажу се за почетак препознавања наше заједничког циља. Једино кроз уједињену акцију могуће је оспорити нелегитимну корпоративну власт над одлукама држава и заједница. (Исто) Овом раздобљу важна је брига за планету, капитализам заинтересованих страна, тржишне економије и стратегије одрживог развоја. На нивоу корпорација, где су ефекти урушавања животне средине на здравље све јаснији, питања попут загађење ваздуха, управљање водама и поштовање биодиверзитета, постаће најважнији. Потреба да се буде „чист“ биће индустријски императив и потреба коју намеће потрошач. (Исто, 143)

ДИМЕНЗИЈА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Одрживи развој обухвата социјалну, економску и еколошку димензију друштва⁴ без јединствене идеологије, али обједињујући вредности усмерене на здраве екосистеме, економску изводљивост и социјалну правду, глобализацију, друштвено одговорног инвестирања, корпоративне реформе, еколошку свест, климатске промене, људска права, пораст становништва, здравство, биолошку разноликост, радна права, социјалну и еколошку правду, решавање сукоба, права жена, јавну политику, проток робе и органску производњу. Ова питања превазилазе националне границе, социоекономске секторе и политичке системе, допирући до сваког аспекта друштва и животних вредности које утичу на политику и иницијативе на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу. (Edwards 2005, 8) Одржив развој пружа нови важан приступ у решавању проблема питања са којима се свет данас суочава. „Револуција одрживости означава појаву нове друштвене атмосфере наглашавајући мрежу односа који повезују изазове са којима смо суочени.“ (Isto, 9) Због потребе за заједничким наступом и заједничким принципима за очување и унапређење људског окружења одржана је Конференција Уједињених нација о људском окружењу у Стокхолму од 5. до 16. јуна 1972. Свој наставак ова идеја је добила у извештају из Брундтланда из 1987. године, Наша заједничка будућност. Извештај Брундтланда створио је оквир за адресирање начина заштите земаљских екосистема, узимајући у обзир економску и социјалну правду. Одрживи развој је дефинисан као „развој који задовољава потребе садашњости без угрожавања способности будућих генерација да задовоље сопствене потребе.“⁵

Кључни догађај за идеју одрживог развоја је био Самит о Земљи, 1992. године одржан у Рио де Жанеиру који је подстакао одрживост на међународној сцени, где се окупило 182 светска лидера - делегата агенција УН и међународних

4 Agenda 21, United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 1992 <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

5 The World Commission on Environment and Development. Our Common Future. Oxford University Press, 1987, p. 43.

организација - као и светских медија и стотина невладиних организација које ће промовисати закључке конференције из Стокхолма 1972. године и Брундтланда из 1987. године. Присутни на Самиту о Земљи сложили су се са 27 принципа о окружењу и развоју декларације из Рија, истичући „да више не можемо размишљати о животnoj средини, економији и друштвеном развоју као изолованим пољима.“ (Edwards 2005, 4)

Циљеви будућих акција су обједињени у документима: Декларација из Рија о животnoj средини и одрживом развоју, Агенда 21, Принципи о шумама, Конвенција о биодиверзитету, Оквирна конвенција УН о климатским променама, Конвенција УН за борбу против дезертификације и деградације земљишта. У декларацији о животnoj средини и одрживом развоју дефинисан је појам одрживог развоја. Комисија за одрживи развој је успостављена као орган УН 1992. године због праћења даљег тока активности започетих на Светском самиту у Рију. Усвојен је глобални програм акције за одрживи развој кроз Агенду 21 као свеобухватног плана глобалног партнерства. Агенда 21 настоји да измири двоструке потребе за висококвалитетним окружењем и здравом економијом, истовремено идентификујући кључна подручја одговорности и нудећи прелиминарне процене трошкова успеха.⁶ Агенда 21, као промотор глобалног партнерства се бави актуелним проблемима данашњице како би се свет припремио за предстојеће изазове. У документу се позива на глобални консензус и политичку посвећеност на највишем нивоу развоја и сарадњи у области животне средине. Његова успешна примена мора бити у домени влада јер су националне стратегије, планови, политике и процеси кључни за постизање овог циља. Међународна сарадња треба да подржи и допуни такве националне напоре. У овом процесу УН има кључну улогу као координационог тела, поред других међународних, регионалних и субрегионалних организација. Агенда 21 је динамичан програм који треба да спроводе различити актери у складу са различитим ситуацијама, капацитетима и приоритетима земље и

---

6 UNESCO roadmap for implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development 2019

региона у потпуности поштујући све принципе садржане у Декларацији из Рија о животној средини и развоју.⁷ Документ предвиђа да се одрживи развој мора постићи на свим нивоима друштва. Организације које промовишу људска права и права жена, и невладине организације важни су извори иновација и активности на локалном нивоу са нарочитом способности за промовисање одрживих средстава за живот. Владе, у сарадњи са одговарајућим међународним и невладиним организацијама треба да подрже заједнички приступ одрживости који би између осталог укључивао: веће учешће жена у процесима одлучивања, поштивање културног интегритета, промовисање или успостављање правих механизма који ће омогућити размену искустава и знање између заједница, велика улога заједница у одрживом развоју и заштити локалних природних ресурса ради повећања њихове производне способности, успостављање мреже центара за учење у заједници за изградњу капацитета одрживог развоја. (Isto, 15) Наглашена је велика улога влада и организација приватног сектора у промоцији позитивног става према одрживом развоју кроз образовање, јавно мњење уз позитивно истицање производа и услуга који користе еколошки прихватљиве технологије или подстичу обрасце одрживе производње и потрошње. Саставни део постизања циљева одрживог развоја, поред примарне бриге о животној средини, је брига о примарним здравственим потребама светске популација. Повезивање здравствене, еколошке и социо-економске сфере захтева међусекторско деловање које укључује образовање, јавно деловање и заједнице кроз корпорације, школе и универзитете, али и верске, грађанске и културне организације. (Isto 21-33) Владе, у сарадњи са међународним организацијама, треба да усвоје националну стратегију за одрживи развој која се заснива на provedби одлука са Конференције, посебно Агенде 21. Ова стратегија би се требала надоградити и ускладити различите секторе економије, социјалне политике и заштите околине. (Isto, 66) Биотехнологија нуди нове могућности за глобално

7 Agenda 21, United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 1992 <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>, 3.

партнерство, посебно између земаља богатих биолошким ресурсима (које укључују генетске ресурсе), али им недостају стручност и инвестиције потребне за примену таквих ресурса кроз биотехнологију и земаља које су развиле технолошку експертизу за трансформацију биолошких ресурса како би подржале потребама одрживог развоја. (Isto, 154) Након више од 40 јавних састанака 1999. године, Савет је завршио свој трећи и последњи извештај, Према одрживој Америци са закључцима да је потребно унапредити просперитет, прилике и здравље околине за 21. век. Извештај је препоручио 140 различитих облика деловања са циљем „побољшања економије, заштите животне средине, и побољшања квалитета живота као што су питања климатских промена, обнове градова и корпоративне еколошке одговорности.“⁸

2002. године одржана је конференција Светског самита о одрживом развоју у Јоханесбургу, са намером да се ревидирају закључци самита о Земљи 1992. у Рију. Резултати конференције укључивали су План спровођења и Јоханесбуршку декларацију о одрживом развоју. Планом имплементације осмишљено је средство за деловање о темама о којима се расправљало на самиту о Земљи, као што су искорењивање сиромаштва, питања потрошње и производње и здравствена питања. Јоханесбуршка декларација истицала је тренутна питања суочавање са светском заједницом и значај мултилатерализма и практичне стратегије имплементације.⁹ Према Андресу одрживост је у ствари револуција с новим системом вредности, свести и светоназором, њене вредности представљају широк контекст питања у свим секторима друштва широм света. (Edwards 2005, 5) Одржив развој захтева испуњавање свих основних потреба и тражење могућности за испуњење њихових тежњи за бољим животом¹⁰ Дакле, наша неспособност да промовишемо заједнички интерес за одрживи развој често је производ релативног занемаривања

---

8 President's Council on Sustainable Development. Final Report. Press release, May 5, 1999. <https://clintonwhitehouse2.archives.gov/PCSD/pressrep.html>

9 International Institute for Sustainable Development. Earth Negotiations, Bulletin vol. 22, no. 51 September 6, 2002, str. 1.

10 The World Commission on Environment and Development. Our Common Future. Oxford University Press, 1987, str. 8.

економске и социјалне правде међу народима.¹¹ Овај „зелени план“ много је више од низа прописа - то је свеобухватна стратегија одрживог развоја која истражује економске и социјалне проблеме одржавања здраве животне средине. Он не указује само на специфичне изворе загађења, већ на њихов однос према релевантним еколошким, друштвеним и економским системима. (Scruggs 1993) Оптимистична страна ове тешке ситуације је да решења за климатске промене и стабилизацију становништва већ постоје: пребацавањем фосилних горива на алтернативне изворе енергије (водоник, соларна енергија, ветар и геотермална енергија), и кроз репродуктивно здравље жена које подразумева усклађеност и нормално одвијање функција репродуктивног система у телесном, психичком и социјалном смислу, и програма образовања за жене у земљама у развоју. (Isto, 16-21)

ОСТВАРЕЊЕ ЦИЉЕВА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Први циљ одрживог развоја је осигурати да сва људска бића могу да испуне свој пуни потенцијал у достојанству и једнакости.¹² Концепт одрживог развоја критикован је као двосмислен у својој дефиницији (Norwood, Mellor 2005, 13-40) јер омогућава корпорацијама и владама да се залажу за одрживост без мењања њиховог садашњег стања. Темељна рационалност у питањима одрживости се заснива на уверењу да тржиште не може опстати у друштву које пропада. (Palmer, Flanagan 2016, 32) Одрживи развој помаже да се спроводу идеје о развоју у будућности које нису базиране на данашњим идејама о томе шта је могуће и примерено. (Conway 2012, 39) Упркос критикама о одрживом развоју, неки научници покушали су да разјасне дефиницију кроз три перспективе: социјалну, еколошку и економску. Чини се да постоје екстремни погледи на то шта одрживи развој покушава постићи; неки аутори сматрају да је концепт углавном антропоцентричан,

¹¹ Isto, 49.

¹² Linda Richter, Bernadette, Daelmans, Joan Lombardi, Jody Heymann, Florencia Lopez Boo, Jere Behrman, Chunling Lu, Jane Lucas, et al. „ Investing in the foundation of sustainable development: pathways to scale up for early childhood development.“ *The Lancet*. 2017, 389 (10064):103–118.

а други да је еколошки усредсређен. Одрживи развој је процес који задовољава потребе садашњости без угрожавања могућности будућих генерација да остваре своје властите. (Venkataraman 2009, 8-10) Ова је дефиниција корисна као показатељ кључног концепта „развоја“ јер се односи на испуњавање „потреба садашњости“ и не компромитује „способност будућих генерација“ да задовоље своје властите потребе. Одрживи развој се бави проналажењем начина на које се људске социоекономске потребе задовољавају у складу са питањима заштите животне средине. (Bolis, Marioka, Sznelwar 2017, 145-320) Одрживост су циљеви и стратегије које представљају позиционирање организација за дугорочни успех. (Palmer, Flanagan 2016, 29) Принципи одрживог развоја постављају пут и, ако се озбиљно прихвате, могу помоћи ће људима да преиспитају будућност која није штетна за потребе живих бића на земљи. Одрживи развој је снажна етичка или морална порука о томе шта треба учинити. (Holden, Linnerud, Vanister 2016, 223) У средишту расправе о животној средини је штета коју су људи нанели околишу исцрпљивањем природних ресурса и драстичне временске промене. (Leo 2011) Појам одрживог развоја заснован на кривици потрошача и не прети владајућој структури и онима на власти који људе држе у системима који штете планети. (Webster 2013, 300) Човечанство прелази тачке глобалне околине што резултира промењеним временским условима и прети да умањи људски напредак јер људи исцрпљују земаљске ресурсе што може довести до „обећања катастрофе“. (Saunders 2015, 829) Способност планета да обезбеди пријатно окружење за човечанство је под изазовом према нашим сопственим активностима и непознатој будућој држави.¹³ Одговор на ове изазове лежи у измењеном и реформисаном понашању на макро и микро нивоу. Васпитачи имају прилику водити се размишљањем и поучавањем који укључују принципе одрживог развоја, а што је могуће учинити на свим нивоима образовања са посебним нагласком на рани развој деце. Одрживи економски

---

13 Robert Costanza, Rudolf De Groot, Paul Sutton, Sander Van Der Ploeg, Sharolyn Anderson, Ida Kubiszewski, Stephan Farber, & Kerry Turner, Changes in the global value of ecosystem services. *Global Environmental Change*. 2014, 26:154.

развој директно се бави „повећањем животног стандарда сиромашних, реалног дохотка, образовања, здравствене заштите, а посредно на економски раст у целини.“ (Yilzid, Yercan 2011, 30) Ипак, капиталистички систем утиче на милијарде људи који ће претрпети последице „убичајеног посла“ максимизирања профита по цени екосистема, посебно сиромашних. Неки од аутора тврде да могући економски раст није једна од главних димензија одрживог развоја. (Holden, Linnerud, Banister 2016, 215) Економски раст може допринети технолошким променама и расту прихода, али мање одрживом расту као што је то био случај у прошлости. Економски раст, сам по себи, није одржив нити неодржив, а његово решење лежи на политикама, законима и прописима и постојећим институцијама. (Isto, 219) Један од циљева одрживог развоја је „промовисање инклузивног и одрживог економског раста, пуно и продуктивно запослење и пристојан рад за све“. Са прекомерном популацијом, неједнакошћу прихода и искориштавањем ресурса, тешко је замислити како ће се циљ испунити. У новом светском контексту морамо другачије размишљати о томе шта је економија и чему служи ако желимо створити одрживи просперитет јер је потребна темељна промена у начину на који дефинишемо економски просперитет и благостање.¹⁴ Одрживи развој треба представити као скуп ограничења којих се морају придржавати економске активности. (Hoden, Linnerud, Banister 2016, 220) Корпорације би требало да послују у складу са правилно дефинисаним смерницама онога што одрживи развој подразумева и чему тежи. Потрошња материјала и бруто домаћи производ су само средство за постизање циља, а не за себе.¹⁵ Решења проблема са којима смо данас суочени могу постићи само дуготрајним политичким расправама. Политичка слобода је важна због социјалне једнакости и одрживог развоја, па је учешће темељ ове слободе. (Webster 2013, 300) Социјална једнакост, укључујући демократско

14 Robert Costanza, Rudolf De Groot, Paul Sutton, Sander Van Der Ploeg, Sharolyn Anderson, Ida Kubiszewski, Stephan Farber, & Kerry Turner, Changes in the global value of ecosystem services. *Global Environmental Change*. 2014, 26:155

15 Robert Costanza, Rudolf de Groot, Paul Sutton, Sander Van Der Ploeg, Sharolyn Anderson, Ida Kubiszewski, Stephan Farber, & Kerry Turner, Changes in the global value of ecosystem services. *Global Environmental Change*. 2014, 26:158.

учешће је кључна тема одрживог развоја. (Holden, Linnerud, Banister 2016, 218) Одрживо људско постојање мора узети у обзир друштвено-економске димензије заједно са ангажманом у природном окружењу. Потрено је открити шта значи бити везан за неко место, негујући еколошки идентитет и свет од кога зависимо. (Blewitt 2008, 1-2) Због уређене жеље људи да се повезивањем са природом, социјални аспекти одрживог развоја у свом програму обухватају у различите вредности и културе које утичу на начин на који људи комуницирају са околином. Честа нит у расправи о одрживом развоју је улога људи у штетности животне средине. (Holden, Linnerud, Banister 2016, 219) Због тога је потребна промена понашања и поступака. Постоје помаци ка остваривању одрживог живота као одговор на присутне проблеме. Према извештају УНЕСЦО-а потребна је наша промена јер како смо научили да неодрживо живимо, сада морамо научити и одрживо живети. (Sterling 2008, 63-68) Неки од аутора сматрају да је концепт одрживог развоја усмерен на људе, (Norwood, Mellor 2005, 13-39) док други истичу да је један од главних важних аспеката људског развоја његово третирање еколошких проблема. (Christopher, McMahan, Wright 2009) Да би се избегла катастрофа о којој пише Саундерс, неопходно је укључити се у све сфере живота и нове начине постојања. Желимо ли побољшати добробит и социјалну једнакост, требаће нам нова визија економије и њеног односа према остатку света.¹⁶

ЗАКЉУЧАК

Човек ствара и обликује своје окружење, што му даје физичку подршку и пружа му могућност интелектуалног, моралног, друштвеног и духовног раста. Растом науке и технологије, човек је стекао моћ да трансформише своје окружење.¹⁷ Локалне и националне власти сносиће највећи

---

16 Robert Costanza, Rudolf de Groot, Paul Sutton, Sander Van Der Ploeg, Sharolyn Anderson, Ida Kubiszewski, Stephan Farber, & Kerry Turner, „Changes in the global value of ecosystem services“ *Global Environmental Change*. 2014, 26:152–158.

17 Report of the United nations conference on conference on human environment, Stockholm, 546 June 1972, UN, New York, 1973, p. 1.

терет политике заштите околиша великих размера у својим надлежностима. Ипак, потребна међународна сарадња како би се прикупили ресурси за подршку земљама у развоју у извршавању њихових одговорности у овој области. Научници су из различитих разлога хвалили и критиковали циљеве одрживог развоја. Они који подржавају сматрају циљеве „вредним у неколико аспеката, посебно због његовог експлицитног темеља заснованог на принципима једнакости, достојанства и очувања природе.“ (Asah 2015, 636) Често се истиче да одрживи развој мора бити приоритет 21. века и да је потребно имплементирати његове постулате од раног детињства јер истраживање показује позитивне исходе улагања у здравље одраслих и продуктивност. (Woodhead 2016) Новина одрживог развоја захтева развојни стратешки оквир који је шири, нијансиран и специфичан за одређен контекст. (Asah 2015, 635) Циљеви одрживог развоја „су усмерени на читав универзум одрживог развоја који у основи укључује сва подручја људског деловања.“ (Le Blanc 2015, 180) Циљеви одрживог развоја су критиковани зато што су покушали да обухвате све што је добро и пожељно у друштву, па су постали слаби, нејасни и бесмислени, јер не праве разлику између примарних и секундарних циљева. (Holden, Linnerud, Vanister 2016, 220) Зато би циљеви требали бити експлицитни и усклађени с примарним потребама људи. Штавише, реалност ограничења заштите животне средине и њени потенцијални недостаци растућег економског раста нису чврсто стављени на дневни ред агенде одрживог развоја. Државе чланице УН-а су се 2015. године обавезале на припрему темељних промена начина друштвене производње, конзумирање роба и услуга. Владе, међународне организације, пословни сектор и други не-државни актери и појединци морају допринети промени неодрживе потрошње и производних образаца, укључујући и друге изворе, од финансијске и техничке помоћи за потицање научних достигнућа, технолошких и иновативних капацитета за промовисање одрживих образаца потрошње и производње. Документ истиче и позитиван допринос миграната за инклузиван раст и одрживи развој.¹⁸ Закључци Самита о Земљи из 1992. године

18 Transforming our world: The 2030 Agenda for sustainable development, UN, 2015,

не одражавају на адекватан начин промењену гео-политичку реалност данашњег света. У последње две деценије свет се променио јер су се појавиле нове економске моћи, док је међузависност националних економија порасла. Свет све више зависи од растуће потрошње енергије и међународне трговине. У великој мери је порастао и значај приватног сектора у глобалном утицају на исходе одрживости. Према анализама УН нисмо успели да прилагодимо међународна правила и институционалне структуре овим старим, али све већим изазовима и новој ситуацији. Мишљења се могу разилазити око тога да ли наш тренутни оквир за деловање никада није у потпуности испитан због недостатка политичке воље или је био недовољан за успех. Због таквог стања у документу се наводи да је потребан „нови политички договор који међународној заједници, националним владама, приватном сектору, цивилном друштву и осталим заинтересованим странама“ пружа јасну визију и напредак у програму одрживог развоја.¹⁹

Одрживи развој се не може остварити без мира и сигурности. Нова Агенда препознаје потребу за изградњу мирног, праведног и укључивог друштва која пружају једнак приступ правди и засновани су на поштовању људских права, добро управљање на свим нивоима, а посебно ће транспарентно, ефикасно и одговорно одговорити државне владе. Фактори који доприносе насиљу, несигурности и неправди, као што је неједнакост, корупција, лоше управљање и недозвољени токови финансија и оружје, обрађени су у агенди. Потребно је удвостручити настојања како би се спречио сукоб конфликтним земљама, укључујући и напор да жене имају важну улогу у изградњи мира и државе.²⁰ Нова Агенда захтева ревитализовано глобално партнерство и солидарност која би обезбедила његову имплементацију

Internet sustainabledevelopment.un.org

19 Back to Our Common Future Sustainable Development in the 21st century (SD21) project, str III, United Nations, May 2012. United Nations Department of Economic and Social Affairs Division for Sustainable Development 2 UN Plaza New York NY 10017 USA

Internet https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/UN-DESA_Back_Common_Future_En.pdf

20 Isto, 35.

у распону од разноврсног приватног сектора, у распону од микропредузећа до мултинационалних корпорација, као и цивилног друштва и филантропских организација.²¹ Потребно је јачање релевантних националних институција, укључујући међународну сарадњу, изградњу капацитета на свим нивоима, посебно у земљама у развоју, за спречавање насиља и борбе против тероризма, али и промоција правила закона на националним и међународним нивоима, па због тога и осигурати једнак приступ правди за све.²² Како би се остварили зацртани циљеви потребно је промовисање ефикасног јавно приватног и цивилно друштвеног партнерства, изградње на искуству и ресурса из стратегије од партнерства. У том смеру треба ујединити владе, цивилно друштво, приватни сектор, УН и остале актере и мобилизирати све расположиве ресурсе уз сарадњу вишеструког учесника форума о науци, технологији и иновацији за циљеве одрживог развоја.²³ Свет ће бити боље место до 2030. године ако се остваре циљеви из Агенде 2030, али мора укључити владе као и као парламенте, УН и друге међународне институције, локалне власти, аутохтоне народе, грађанско друштво, пословни приватни сектор, научну и академску заједницу и све људе. Због такве идеје је потребно до 2030, оснажити и промовисати социјално, економско и политичко укључивање свих, без обзира на старост, пол, инвалидитет, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски или други статус.²⁴ Видљива је повезаност између одрживог развоја и осталих релевантних текућих процеса у економским, друштвеним и еколошким пољима. Унутар бриге за здравље људи у Агенди се истиче да је нужно постизање универзалне здравствене покривености, укључујући заштиту од финансијског ризика, приступа до квалитете, неопходне услуге здравствене здравствена заштите и приступ до безбедних, ефикасних, квалитетних, приступачних лекова и вакцина за све.²⁵ Из

---

21 Isto, 41.

22 Isto, 30- 31.

23 Isto, 34.

24 Isto, 30.

25 Isto, 20-21

документа је видљиво да се државе чланице подстичу да што пре развију амбициозније националне одговоре до укупне имплементације ове Агенде као подршке за прелазак на одрживи развој и изградњу на постојећим инструментима планирања, као што су стратегије националног и одрживог развоја. Како би се пратила имплементација потребно је да државе чланице спровode редовне и инклузивне прегледе напретка на националном и субнационалним нивоима. На тај начин требали би се објединити настојања грађанског друштво, приватног сектора и осталих заинтересованих страна, у складу са националним околностима, политиком и приоритетима национални парламенти као и као других институција које могу бити подршка овим процесима.²⁶

РЕФЕРЕНЦЕ

Станковић Пејновић, Весна „Мека“ моћ владара новог доба, *Српска политичка мисао*, 3/2014, стр. 111-133.

Станковић Пејновић, Весна, „Неприметно успостављање новог светског поретка“, *Српска политичка мисао*, 1/2020, стр. 449-461.

Agenda 21, United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janerio, Brazil, 1992 <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

Asah, Stanley. Post-2015 Development Agenda: Human Agency and the Inoperability of the Sustainable Development Architecture. *Journal of Human Development and Capabilities*. 2015,16(4):631–636.

Back to Our Common Future Sustainable Development in the 21st century (SD21) project, str III, United Nations, United Nations Department of Economic and Social Affairs Division for Sustainable Development 2 UN Plaza New York, 2012

Internet:https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/UN-DESA_Back_Common_Future_En.pdf

---

²⁶ Isto, 79.

- Blewitt, John, *Understanding Sustainable Development*. Earthscan, Earthscan, 2008.
- Bolis, Ivan, Morioka, Sandra Naomi. & Szelwar, Laerte, „Are we making decisions in a sustainable way?“ *Journal of Cleaner Production*. Elsevier, 145/2017:310-322.
- Carver, Terrell, Bartelson, Jens, *Globality, Democracy and Civil Society* (ed), London: Routledge, 2011.
- Conway, Maree, „Sustainable Futures: What higher education has to offer?“ *Social Alternatives*, 2012, 31 (4): 35-40.
- Costanza, Robert, De Groot, Rudolf Sutton, Paul, Van Der Ploeg, Sander Anderson, Sharolyn, Kubiszewski, Ida, Farber, Stephan. & Turner, Kerry, Changes in the global value of ecosystem services. *Global Environmental Change*, 2014, 26:152–158.
- Dierksmeier, Claus, Amann, Wolfgang , Kimakowitz, Ernst, Spitzeck, Heiko Pirson, *Humanistic Ethics in the Age of Globality*, Palgrave Macmillan UK, 2011.
- Economic Dimensions, Washington, D.C.: Island Press.
- Edwards Andres, *The Sustainability revolution*, New Society Publishers, Canada, 2005.
- Filho Walter Leo, *World Trends in Education for Sustainable Development*. Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2011.
- Fukuyama, Francis, *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy*, Farrar, Straus and Giroux, 2014.
- Goodwin eds. (2001), *A Survey of Sustainable Development: Social and*
- Harris Christopher, McMahan, Gary and Wright, Partic, ‘Strategic human resource management 2.0: relationships among human capital, social capital, behaviors, and performance‘. Presented at the Academy of Management Conference, 2009, Chicago, IL.
- Harris, Jonathan M., Timothy A Wise, Kevin P. Gallagher, and Neva R.
- Holden, Erling., Linnerud, Kristin. & Banister, David, „The

- Imperatives of Sustainable Development“. *Sustainable Development*. 2016, 25(3):213–226.
- Hopwood, Bill, Mellor, Mary, O’Brien, Geoff, Sustainable Development: Mapping Different Approaches. *Sustainable Development*. 2005, 13:38-52
- International Institute for Sustainable Development. Earth Negotiations Bulletin, vol. 22, no. 51 September 6, 2002.
- Kissinger, Henry. *Svjetski poredak*. Zagreb: Školska knjiga, Zagreb, 2015.
- Le Blanc, David, „Towards Integration at Last? The Sustainable Development Goals as a Network of Targets“, *Sustainable Development*. 2015, 23(3):176–188
- Malleret, Thierry, *Disequilibrium: A World Out of Kilter*, Book Baby, 2012
- Mazzucato, Mariana, “The Covid-19 crisis is a chance to do capitalism differently”, *The Guardian*, 18 March, 2020.
- Palmer, Timothy Flanagan, David, „The sustainable company: looking at goals for people, planet and profits.“ *Journal of Business Strategy* 37/2016, 28-38.
- Report of the United nations conference on conference on human environment, Stockholm, 546 June 1972, UN, New York, 1973.
- President’s Council on Sustainable Development. Final Report. Press release, May 5, 1999. Internet <https://clintonwhitehouse2.archives.gov/PCSD/pressrep.html>
- Report of the United nations conference on conference on human environment, Stockholm, 546 June 1972, UN, New York, 1973.
- Richter, Linda Daelmans, Bernadette, Lombardi, Joan, Heymann, Jody, Boo, Florencia Lopez , Behrman, Jere., Lu, Chunling, Lucas, Jane., et al. Investing in the foundation of sustainable development: pathways to scale up for early childhood development. *The Lancet*. 389 2017, (10064):103–118.
- Saunders, Fred, “Planetary boundaries: at the threshold... again: sustainable development ideas and politics,” *Environment*,

- Development and Sustainability: A Multidisciplinary Approach to the Theory and Practice of Sustainable Development, Springer, 17(4), 2015: 823-835.
- Schwab, Klaus, Malleret, Thierry, *COVID-19: The Great Reset*, Forum publishing, World Economic Forum, Geneva. 2020.
- Scruggs, Patricia, A Summary of the Dutch NEPP (National Environmental Policy Plan) 1993, http://greenplans.rrri.org/resources/greenplanningarchives/netherlands/netherlands_1993_nepp.html.
- Sterling, Stephen, „Sustainable education - towards a deep learning response to unsustainability“, *Policy and Practice: A Development Education Review*, 6/2008 Spring, pp. 63-68
- The World Commission on Environment and Development. Our Common Future. Oxford University Press, 1987.
- Transforming our world: The 2030 Agenda for sustainable development, UN, 2015, Internet sustainabledevelopment.un.org
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs (DESA), Committee for Development Policy, “Global governance and global rules for development in the post-2015 era”, Policy Note, 2014, Internet
- Internet https://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_publications/2014_cdppolicynote.pdf .
- UNESCO roadmap for implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development 2019.
- Venkataraman, Bhawani, „Education for Sustainable Development, Environment“ *Science and Policy for Sustainable Development*, 2009, 51:2, 8-10, DOI: 10.3200/ENVT.51.2.08-10
- Webster, Ken, Missing the wood for the trees: systemic defects and the future of education for sustainable development. *Curriculum Journal*, 2013, 24(2):295–315.
- Worldwatch Institute. State of the World W.W. Norton and

Company, 2000.

Woodhead, Martin, *Early childhood development in the SDGs*, Young Lives Policy Brief 28, 2016, Oxford Department of International Development, Oxford.

Yilzid, Turkey & Funda, Yercan. „Environmental reporting of environmental and supply chain business process within the context of sustainable development“, *Business: Theory and Practice*, 15/2011, 30–37.

Vesna Stanković Pejnović

GLOBAL CHANGES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Resume

We have moved beyond the age of globalization toward an age of globality. In such an age, individual actions, local business practices and national politics have global impact. According to National Intelligence Council by 2030, no country will be a hegemonic power. The empowerment of individuals and diffusion of power among states and from states to informal networks will have a dramatic impact, and assisting in a new era of “democratization” at the international and domestic level. In addition to individual empowerment and the diffusion of state power, we believe that two other megatrends will shape our world out to 2030. In order to meet the challenges of environment and development, States have decided to establish a new global partnership. This partnership commits all States to engage in a continuous and constructive dialogue. Sustainable development requires a commitment to sound economic policies and management, an effective and predictable public administration, the integration of environmental concerns into decision-making and progress towards democratic government, in the light of country-specific conditions, which allows for full participation of all parties concerned. The first goal of sustainable development is to ensure that all human beings can fulfill their full potential in dignity and equality. The capacity of the relevant United Nations

organs, organizations and bodies, international and regional intergovernmental bodies, non-governmental organizations and local communities should, as appropriate, be enhanced to help countries develop sustainable development. The goals of sustainable development are also known as global goals because their achievement implies a partnership of governments, the private sector, civil society and citizens in order to provide future generations with a better living environment. Rapid and vast geopolitical changes characterizing the world today and possible global trajectories during the next 15-20 years. Individual empowerment will accelerate substantially during the next two decades years owing to poverty reduction and a huge growth of the global middle class, greater educational attainment, and better health care. The promotion of the common interest for sustainable development is the result of the relative neglect of economic and social justice among nations.

Keywords: globalisation, sustainable development, UN, global partnership, global changes.

---

* Овај рад је примљен 12. јануара 2021. године, а прихваћен на састанку Редакције 20. марта 2021. године.